

De moedertaal als taalkapitaal in meertalig onderwijs

1. Stand van zaken

Leerlingen die thuis geen Nederlands spreken, leren de taal op school. Hun thuistaal wordt daarbij vaak als een hindernis gezien, als iets dat een achterstand oplevert. Dat is jammer en onterecht, want onderzoek wijst uit dat een goede beheersing van de moedertaal een voordeel kan bieden bij het leren van een tweede taal. Het is dus gerechtvaardigd om de thuistaal van leerlingen te zien als bron van kennis, in plaats van als een last. Het aanboren en inzetten van het taalkapitaal dat deze leerlingen meebrengen, vereist echter wel iets van leraren.

Leraren weten vaak weinig van en over de thuistalen van hun leerlingen. Dat is logisch: het is nu eenmaal ondoenlijk om inzicht te hebben in de taalkundige eigenschappen van alle talen die leerlingen spreken. Maar om de taalkennis die leerlingen hebben in te zetten bij het leren van Nederlands, is zulke kennis cruciaal. Een leraar die weet dat de woorden in Poolse en Nederlandse zinnen in dezelfde volgorde staan, kan dat benutten in een les Nederlands aan Poolse leerlingen. Een leraar die weet dat het Turks geen onderscheid kent tussen ‘hij’ en ‘zij’, kan anticiperen op deze specifieke uitdaging voor Turkstalige leerlingen. Kennis over overeenkomsten en verschillen tussen het Nederlands en andere talen kan leraren dus helpen bij het onderwijs Nederlands in meertalige klassen.

2. Webapp

Het is onmogelijk voor leraren om alle talen die in hun klassen gesproken worden zelf te leren spreken. Er bestaan soms wel vergelijkende grammatica's, maar die zijn meestal geschreven in een ontoegankelijke, technische taal. Zulke grammatica's zijn bovendien niet makkelijk doorzoekbaar. Om leraren met meertalige klassen hierbij te ondersteunen is aan de Universiteit Utrecht een *app* ontwikkeld, in samenwerking met technologen van het *Digital Humanities Lab* (Leufkens & Hebing 2018). In deze *app* kunnen leraren makkelijk en snel informatie vinden over verschillen en overeenkomsten

op het gebied van grammatica en uitspraak tussen het Nederlands en de moedertalen die in hun klas gesproken worden. Om de *app* voor een zo groot mogelijke groep leraren toegankelijk te maken, is in eerste instantie gekozen voor een *webapp*, die in iedere internetbrowser geopend kan worden door naar www.moedint2.nl te gaan. De *webapp* is op alle apparaten te gebruiken, ongeacht het besturingssysteem. De vergelijkingen zijn geschreven in een toegankelijke stijl, zodat er geen taalkundige studie nodig is om de informatie te kunnen gebruiken.

Het doel van de *webapp* is primair om docenten meer inzicht te geven in de thuistalen van hun leerlingen, zodat ze het taalkapitaal van die leerlingen beter kunnen benutten in het onderwijs Nederlands. Docenten die de *webapp* gebruiken, vinden dit zinvol. In de feedback van een eerste groep gebruikers komt regelmatig terug dat de *webapp* voor hen veel *eyeopeners* bevat. Leraren vertellen bovendien dat ze hierdoor meer begrip krijgen voor (de fouten van) hun leerlingen, en hun leerlingen beter kunnen helpen.

3. Lesactiviteiten

Behalve informatie over de eigenschappen van allerlei talen, bevat de *webapp* ook een aantal beschrijvingen van stimulerende lesactiviteiten, ontwikkeld in samenwerking met taalonderwijsexperts van SLO en Cito. Leraren kunnen deze lesactiviteiten gebruiken om in hun meertalige klas het gesprek te openen over meertaligheid, en hun leerlingen bewust te maken van concrete overeenkomsten en verschillen tussen de talen in de klas. De lessen zijn bedoeld voor leerlingen van 10 tot 14 jaar oud. Bij iedere beschrijving worden tips gegeven over hoe de leraar de activiteit kan aanpassen aan de leeftijd en de taalvaardigheid van zijn leerlingen. Het doel is om in de toekomst ook lesmateriaal voor andere leeftijdsgroepen te ontwikkelen.

De lesactiviteiten in de *app* zijn ontwikkeld met het volgende principe als uitgangspunt: ze moeten oog hebben voor de meertalige identiteit van leerlingen, zodat zij ál hun kennis en vaardigheden in kunnen zetten om ook in de tweede taal vaardiger te worden en zich optimaal te kunnen ontwikkelen in de andere vakken en vaardigheden. De thuistaal functioneert als bron voor talige en vakinhoudelijke kennis en is een middel om andere kennis te verwerven. Hierbij hebben de ontwikkelaars van de *app* de handreiking 'Ruimte voor nieuwe talenten' (LPTN 2017) gevolgd. In de visie van de auteurs hiervan staat de functie van taal centraal: taal wordt gebruikt om bepaalde communicatieve doelen te bereiken, bijvoorbeeld om iemand iets uit te leggen of om een probleem op te lossen. Dat betekent dat de lesactiviteiten beogen de functionele taalvaardigheid te verbeteren door in betekenisvolle en interactieve opdrachten te werken aan taalontwikkeling. Hierbij worden de verschillende talige vaardigheden ('spreken', 'luisteren', 'gesprekken voeren', 'lezen' en 'schrijven') zoveel mogelijk met elkaar

verbonden en geïntegreerd, bijvoorbeeld door leerlingen eerst een tekst te laten lezen, ze er dan onderling over te laten praten, en er vervolgens mondeling vragen over te stellen.

4. Uitwisseling theorie en praktijk

In onze presentatie zullen we meer vertellen over de ontwikkeling van de *webapp* en de lesactiviteiten. We bespreken en illustreren hoe leraren de *webapp* kunnen gebruiken en gaan in op de reacties uit het veld. Daarnaast willen we graag in gesprek met alle aanwezigen. Denken zij dat de *webapp* een nuttige bron kan zijn bij hun onderwijs aan anderstalige leerlingen? Heeft het expliciet maken van taalkenmerken volgens hen meerwaarde? Kunnen ze de lesactiviteiten in hun dagelijkse lespraktijk inzetten? We hopen op een vruchtbare uitwisseling tussen de taalkundige theorie en de praktijk van het schoolvak Nederlands.

Referenties

- Leufkens, S.C. & A. Hebing (2018). 'Moedertaal in NT2' [webapplicatie]. Online raadpleegbaar op: www.moedint2.nl.
- LPTN (2017). 'Ruimte voor nieuwe talenten. Keuzes rond nieuwkomers op de basisschool'. Online raadpleegbaar op: http://taallectoren.nl/images/pdf/2017_HandreikingNieuwkomersLPTNdef.pdf.